

Практичне заняття № 21

Тема: *Методика вивчення числівника, займенника, прислівника. Методика ознайомлення із службовими словами у початковій школі.*

Мета та завдання: Ознайомити з особливостями вивчення числівника, займенника, прислівника та службових слів. Вчити добирати методи й прийоми та вправи, що використовуються під час вивчення означених тем. Вчитися моделювати різні типи уроків на вивчення частин мови. Формувати вміння оптимально добирати й застосовувати активні методи і прийоми навчання учнів морфології у початковій школі.

Література:

1. Білявська Т.М. Методика навчання української мови: практикум. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. – 180 с.
http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/756/1/Білявська_Методика%20навчання%20української%20мови%20С%202020.pdf
2. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладах загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посібник. Київ: видавничий дім «Освіта», 2019, 192 с.
3. Вашуленко М.С, Дубовик С.Г. Українська мова і читання: підруч. для 2 класу для закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 1 частина. Режим доступу: http://www.osvita-dim.com.ua/free/2_01_01.pdf 2 частина. Режим доступу: http://www.osvita-dim.com.ua/free/2_01_02.pdf
4. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук.ред. М.С.Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2012, 364с.
5. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред.Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. — 160 с.
6. Каніщенко А. П., Дорош Г.О. Вивчення прислівника у початкових та середніх класах. – Навч.метод. посібник. – К.: Промінь, 2010

Питання для обговорення

1. Особливості вивчення займенника, прислівника, числівника.
2. Методика вивчення службових слів в початковій школі.
3. Труднощі вивчення граматики у початковій школі і шляхи їх подолання.
4. Морфологічний розбір частин мови.

Хід заняття:

I. Побудова планів-конспектів уроків вивчення граматичних понять різних частин мови.

1. Ознайомтесь із методичними рекомендаціями до вивчення теми «Частини мови» у початковій школі.

2. Оберіть тему уроку на вивчення частин мови у 3–4 класах (різних типів).
3. Визначте тип, мету та завдання уроку.
4. Продумайте і сплануйте послідовність дій на кожному етапі уроку.
  - 1) Спосіб перевірки домашнього завдання (перевірка теоретичних знань, виконання письмових робіт).
  - 2) Форми (методичні прийоми) актуалізації опорних знань, умінь і навичок (усна бесіда, мовний аналіз, невелика письмова робота, використання проблемно-ситуативних завдань). Мотивація навчальної діяльності.
  - 3) Методика вивчення нового матеріалу (методи та прийоми пояснення нового матеріалу, послідовність формування граматичних понять, логічність, чіткість організації пізнавальної діяльності учнів).
  - 4) Організація закріплення набутих знань, формування вмінь і навичок (повторення складних теоретичних питань, використання системи тренувальних вправ і комунікативних завдань репродуктивного, аналітичного, творчого характеру, поєднання колективної роботи з індивідуальною, застосування елементів диференційованого навчання).
  - 5) Форми підведення підсумків уроку (бесіда за питаннями вчителя, зв'язна розповідь учня за матеріалом, що вивчався на уроці, групування, класифікація вивченої чи теми, яка повторюється).
  - 6) Зміст домашнього завдання та інструктаж його виконання.

II. Спостереження та аналіз уроків української мови в 2-4 класах щодо вивчення частин мови.

Активна участь студентів – *1 бал*.

Українська мова 2 клас

Тема: «Досліджую числівники»

Мета: вправляти учнів у правильному написанні числівників, учити формулювати та записувати власну думку; розвивати кмітливість; формувати компетентність спілкування рідною мовою; математичну, екологічну, культурну компетентність; компетентності в галузі природничих наук, техніки та технологій; виховувати взаємоповагу, вміння працювати в команді, виховувати любов до природи.

Хід уроку:

1. Організація класу.

Добрий ранок, діти милі. (Добрий ранок!)
Добрий ранок, діти щирі. (Добрий ранок!)
Добрий ранок всій родині,
Нашій славній Батьківщині! (Добрий ранок!)

2. Слухання пісні «Облетів журавель»

- Заплющить очі і уважно послухайте пісню.

***Проблемні запитання.**

- Про що ця пісня? (Про любов і відданість до рідної землі.)
- Чи почули ви у пісні числівники?
- Чому говориться, що журавель облітав 100 земель?

- Подивіться на екран. Скільки пташок ви бачите?

- А скільки серед них зайвих? Чому?

3. Передбачення. Актуалізація опорних знань

- Тож про кого і про що ми будемо сьогодні говорити?

4. Уточнення теми і завдань уроку.

- Сьогодні ви дізнаєтесь багато цікавого про життя птахів взимку. Дізнаєтесь, як ми можемо їм допомогти. Навчимося правильно вимовляти і писати числівники.

5. Робота в парах.

- Спробуйте розгадати анаграми.

- До якої частини мови відносяться слова п'ятнадцять, шістнадцять, одинадцять?

- Давайте запам'ятаємо, як вимовляються і пишуться ці слова. *(Підкреслити маркером, позначити наголос. Повторити пару разів)*

- До якої частини мови відносяться слова «синиця, горобець, снігур»?

-Скласти і записати речення, використовуючи числівник і іменник.

(Взаємооцінка за допомогою цеглинок Лего)

Фізхвилинка

6. Робота з кейсами.

-Роздивіться матеріал кейсу. Скажіть, яких з пташок вам доводиться бачити і взимку і влітку? А яких тільки взимку?

-Щоб більш чітко відповісти на це запитання, прочитайте коментар на картці. А читати ви будете з позначками

+ - знаю

! – нове

? – не зрозумів

(читають)

7.Лексична робота.

-Хто хоче побути в ролі консультанта і пояснити товаришам те, що їм здалося незрозумілим?
(Консультанти пробують пояснити)

- Що було відомо?

-Що ви дізналися нового?

- Давайте підсумуємо те, що дізналися. Птахи, яких можна зустріти в наших краях взимку, поділяються на осілих і зимуючих. *(Вішаємо на дошку слова)*

8.Вправа «Броунівський рух»

- Діти з коробочки виймають 1 картку червоного або синього кольору, із назвою птахів. Після чого діти виконують диференційоване завдання з обраної картки.

Картка червоного кольору

Визначте осілих птахів:

- снігур

- ворога

- голуб

Картка синього кольору

Визначте зимуючих птахів:

- снігур

- омелюх

- горобець

(Після виконання завдання, діти об'єднуються в групи за кольором і роблять спільну перевірку).

9. Мовна гра «Допоможи Гаджикю розв'язати задачу».

- Записати повну відповідь до задачі.

1)У садок до годівниці прилетіли 3 синиці.

Потім ще 4 птиці.

Скільки птиць на годівниці?

2) Були у нашому дворі

2 горобці, 3 снігурі.

Хто може скласти лік птахам –

Всім горобцям і снігурам.
3) 3 ворони посварились,
Бо зернят не поділили.
На їх шум ще 3 примчало
Скільки разом птахів стало?

Пальчикова гімнастика

Пальці – голівка,
Долоні – це крила,
Ось мої ручки уже полетіли.

10. Самооцінка (розфарбувати сигнальну пташку зеленим – було легко, жовтим – потребував допомоги, червоним – було важко).

11. Рефлексія (за ментальною картою).

- На інтерактивній дошці записано «двоскладові», «трискладові» назви птахів, де дітям пропонується знайти відповідність назви і кількості складів.

*З досвіду роботи вчительки початкових класів Чернівецького ліцею № 7
Полторак-Ковбінська Н.І.*

Інтерактивний урок з української мови

Тема: Закріплення вміння змінювати прикметники за числами та родами. Редагування тексту.

Мета: Удосконалювати вміння учнів визначати рід та число прикметників за іменниками, добирати прикметники-синоніми та прикметники-антоніми. Розвивати вміння школярів вживати прикметники у мовленні; здійснювати розвиток зв'язного мовлення шляхом вправлення у редагуванні тексту. Збагачувати словниковий запас учнів. Виховувати любов та бережливе ставлення до природи, до прекрасного.

Хід уроку:

1. Підготовча частина

Мотивація навчальної діяльності

-Українська мова для нас є рідною, неповторно... Ще якою? Хто зможе дібрати епітети виражені прикметниками, щоб детальніше розкрити поняття української мови.

(Акцентую увагу на епітеті «материнська».)

-Виявляється, що материнською може бути не лише мова. У Києві є Материнська школа, яка створена при Академії народознавства ім.Г.Сковороди. Науковцями цієї школи складено навіть квітковий гороскоп, де кожен за роком свого народження може знайти свою квітку. І, за твердженням вчених, вона дарує людині снагу до життя, поїть її серце ніжністю, любов'ю, силою добра. Недаремно ж легендарна Атлантида славилася щасливим, безхмарним буттям, здоров'ям і успіхами своїх мешканців, бо вони завжди керувалися квітковим гороскопом. Кожна квітка у природі має свій колір, який по-своєму, по-особливому милує око, викликає ніжність у серці. Я згадала про це недаремно, хочу, щоб на цьому уроці у нас на серці і на душі стало світліше, яскравіше. Сьогодні я пропоную поринути у казковий, чарівний, веселковий світ яскравості і кольору. А допоможе нам у цьому таке чудове, казкове, фантастичне диво природи, як ... Назву спробуйте вловити у вірші самі:

*Квітка ніжнопелюсткова
Зі стебельцем веселковим.
Зветься всюди диво-квітка
Веселкова-Семицвітка.
У розмаї водограїв
Семицвітна виростає.*

-Яка назва цього дива природи?

-Ця чудова і казкова квітка увібрала в себе силу і красу семи різних кольорів райдуги, кожен з яких щось символізує.

-У кожного з вас на парті лежить така квітка-семицвітка, яка буде допомагати вам отримати оцінку за роботу на уроці. За кожне виконане на уроці завдання ви будете отримувати певну

кількість балів і писати їх на відповідній пелюстці, а їх сума буде вашою оцінкою за роботу на уроці.

-Тема сьогоднішнього уроку:Закріплення вміння змінювати прикметники за числами та родами.

.....

-Як ви гадаєте, які завдання стоять перед нами на уроці?

Закріпити:

- прикметник, як частину мови;
- зв'язок прикметника з іменником;
- вміння визначати рід та число прикметника;
- вміння добирати прикметники-синоніми та прикметники-антоніми;
- вміння творчо працювати з текстом (редагувати текст).

2.Основна частина

Виконання практичних завдань

-Хто з вас знає у якому порядку розміщені кольори веселки?

-Який колір є найпершим у цій кольоровій гамі?

2.1.Червоний колір – 1 БАЛ

-Які квіти червоного кольору ви знаєте?

-Червоний колір – це колір енергії і активності. Він символізує життя, свободу, урочистість, любов. Вже сам цей колір налаштовує нас до активної роботи на уроці. Тому першим активним видом роботи буде «**Бліц-опитування**».

-Ваше завдання поставити один одному питання, що стосується теми сьогоднішнього уроку, але є одна умова, питання і відповідь повинні прозвучати на вушко один одному.

(Діти працюють в парах, задаючи на вушко питання один одному)

2.2.Оранжевий колір – 1 БАЛ

-Які квіти оранжевого (помаранчевого) кольору вам відомі?

-Оранжевий колір – це гордість. Саме тому, слід зауважити:

Прикметник, це дуже важлива частина мови.

Йї нам треба знати обов'язково.

Слова ці цілий світ нам розкривають,

Іменників ознаки називають.

-Зверніть особливу увагу на продовження вірша.

(На дошці написано вірш)

Якби не ці слова, ми б і не знали,

Що тато – мужній, сильний, нелукавий.

Що мама – добра, ніжна і дбайлива.

Що річка – срібносяйно-мерехтлива.

Що світ – чудовий, а життя – щасливе.

Самостійна робота

-Ваше завдання: прогляньте ще раз уривок вірша, виберіть один прикметник, який вам найбільше сподобався і іменник, ознаку якого він називає. Запишіть на картку іменник із зв'язаним з ним прикметником та поставте питання до прикметника. Визначте рід прикметника.

-Хто вибрав прикметник жіночого роду? Назвіть його.

-Кому найбільше до душі прикметник чоловічого роду? Назвіть його.

-У кого прикметник середнього роду? Як він звучить?

!!!ВИСНОВОК: -Пропоную зробити висновок. Як ми визначаємо рід прикметників? Прошу сформулюйте правило.

(Прикметник знаходиться у тому роді, що й іменник з яким він зв'язаний)

2.3.Жовтий колір – 1 БАЛ

-Які жовті квіти знаєте?

-Жовтий – це колір зірок, колір сонця і пшениці, колір урожаю, також це колір поваги до старших.

Робота в групах

-Зараз ви будете виконувати завдання в групах. Поділіться на три групи відповідно до того, прикметник якого роду ви вибрали. Кожна група має завдання: дібрати прикметники до жовтих слів.

1 група: зірка

2 група: сонце

3 група: колос

(Перевірка виконаної роботи)

!!!ВИСНОВОК: -Підведемо підсумок. З якою частиною мови зв'язаний прикметник?

2.4.Зелений колір – 2 БАЛИ

-Зелений колір – це символ природи і спокою. Саме тому я пропоную вам спокійно попрацювати у парах.

Творча робота в парах

Ваше завдання: дібрати і вставити замість крапок потрібні за змістом прикметники. А також до утвореного тексту дібрати заголовки згідно теми.

Прихід весни

Настала ... весна. ... сонце зігнало сніг. Незабаром з'явиться ... травичка. Бруньки на деревах розгорнуться і випустять ... листочки.

(Перевірка виконаної роботи б кілька пар зачитують свої твори)

!!! ВИСНОВОК: -Як прикметники змінили текст?

(Оцінку виставляє сусід сусідові)

2.5.Голубий колір – 2 БАЛИ

-Які квіти з голубими пелюстками вам відомі?

-Голубий колір – це колір неба і простору. Саме тому наступний вид роботи надасть простору вашим думкам, щоб ви могли справитися із завданням. Пропоную провести невеличке ток-шоу.

(Учні об'єднуються у 2 групи: хлопчики і дівчатка.)

Робота в групах

-Пропоную вам 6 фразеологізмів, значення яких вам необхідно пояснити. Невеличка підказка: значення фразеологізма має бути прикметником, відповідно до теми сьогоднішнього уроку.

- *Має кам'яне серце.*
- *Старий лис.*
- *Язик підвішаний.*
- *Світла голова.*
- *Високої проби.*
- *Висохлий на тараню.*

-Обговоріть у групах фразеологізми. Уважно слухайте відповіді своїх опонентів, якщо ви не згодні, то вказуйте свій варіант. Лише не перебивайте один одного, а поважайте.

(Правильність відповідей сигналізувати підняттям рук.)

!!! ВИСНОВОК: -В якому значення можуть вживатися прикметники?

!!!ДЗ – знайти і вписати 3 фразеологізми, значення яких буде прикметником.

2.6.Синій колір – 2 БАЛИ

-Які сині квіти вам відомі?

-Синій колір –це колір добра і довершеності, це безкінечний, сентиментальний і сумний колір. Пропоную нам з вами обрати слово «добро».

-Життя кожної людини складається з учинків, у вчинках дорослі і діти виявляють щирість, розум, доброту.

Добро необхідне людям як повітря. Без добра життя стає прісним, сірим, нікому не потрібним. Усе, що є кращого в житті людини, осяяне добром.

Засівайте у серцях людей зерна добра і справедливості. Тільки тоді вас пам'ятатимуть і згадуватимуть інші люди.

«Вільний мікрофон»

-Пропоную вашій увазі «Вільний мікрофон». Дайте відповідь на запитання: що для мене є добро?

Робота в парах

Гра «Наведи порядок»

-У кожного з вас на парті є конверт зі словами. Пропоную гру «Наведи порядок» - складіть із розсипаних слів прислів'я і подумайте над його значенням.

1. *Де нема добрих, там і добра нема.*

2. *Доброго лиши у біді можна пізнати.*

3. *Якщо добре серце маєш, тебе інші поважають.*

-Яке слово є спільним у цих прислів'ях? (Добро)

-Доберіть спільнокореневі слова до слова **добро**, виражені різними частинами мови.

!!!ВИСНОВОК: -Для чого вживаються синоніми?

2.7.Фіолетовий колір – 3 БАЛИ

-Які квіти з фіолетовими голівками вам відомі?

-Фіолетовий колір – це колір серйозності. Тому наступне завдання у нас буде дуже серйозним і потребує високої уваги.

Робота в групах по колу

-Об'єднайтеся у три групи по прислів'ях із попереднього виду роботи. У кожній групі на парті є текст. У тексті є слова червоного, синього і зеленого кольорів. Виправте слово згідно кольору і завдання вашої групи і передайте листок далі.

Завдання:

Червоний колір – замінити слово синонімом.

Синій колір – замінити слово антонімом.

Зелений колір – виправити помилку в слові.

Вузька покручена доріжка вела через поле у бирезовий гай. Там, на галявені, у низькій траві росли маленькі лісові звіночки. Їх пахощі ронеслися повсюди.

(Зачитування відредагованих текстів)

-Знайдіть словосполучення прикметника з іменником чоловічого роду.

-Знайдіть словосполучення прикметника з іменником жіночого роду.

-Знайдіть словосполучення прикметника з іменником у множині.

3.Заключна частина

Підведення підсумків

-Повернемося до таблиці завдань уроку. Що із запланованого ми виконали?

-Який інтерактивний вид роботи вам здається найбільш вдалим? Чому?

З досвіду роботи вчительки початкових класів

Чернівецького ліцею № 20

Косташ О.В.

III. Практичні завдання .

Студенти обирають завдання (на вибір) відповідно до кількості балів. Максимально – 3 бали.

1. Складіть фрагмент уроку української мови на тему: «Прислівник – незмінна частина мови» – етап вивчення нового матеріалу (4 клас), передбачивши проблемну ситуацію. (2 бали)

2. Доберіть загадки, в яких є прислівники, числівники, займенники.(0,5 бала)

3. Підберіть з методичної літератури приклади цікавих вправ, лінгвістичних задач, мовних ігор до вивчення тем: «Числівник», «Займенник», «Прислівник» (1 бал)

4. Складіть тестові завдання з теми «Числівник» (4 клас) для перевірки знань учнів на 12 питань. (1 бал)

5. Змодельуйте фрагмент уроку, на якому використовується подане нижче завдання. При цьому вкажіть: (2 бали)

– етап уроку;

– мету використання;

– метод і прийоми роботи.

Поставити займенники у потрібному відмінку, записати утворені словосполучення.

Дивитися на (ми); приходити до (ти); розсердився на (ви); усміхався до (вона); згадав про (він); радію за (вона); спілкуватися з (ми).

6. Розробіть систему лексико-граматичних завдань, спрямованих на збагачення словника молодших школярів у процесі вивчення частин мови (клас і тему оберіть самостійно). **(2 бали)**

7. Доберіть до кожного словосполучення синонімічне слово (прислівник). Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал. **(1 бал)**

Кожної хвилини, кожного дня, кожного тижня, кожного місяця, кожного понеділка, кожного року, кожної неділі.

8. Поставте займенники у потрібній формі. Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал. Відповідь обґрунтуйте. **(1 бал)**

Просити у (вона), просити (вона), згадувати (я), спілкуватися з (ми), подорожувати з (вони), перед (він), від (вони), з (ми) за (я), на (вони).